

Bij gebruik graag vermelden:

Huub Wijffjes, 'Niet drinken, niet roken en op tijd naar bed' Recensie van: Gerard Leenders en Jos Palm, *Lief, links en lastig. Zeventig jaar Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk* (NIVON 1994) *de Volkskrant* 25 februari 1995, Folio

Niet drinken, niet roken en op tijd naar bed

Door: Huub Wijffjes

Hoelang worstelen mensen al met de vraag hoe ze een betere maatschappij kunnen krijgen? Zolang er ellende bestaat misschien en dus sinds Eva in de appel hapte? Wie zal het zeggen. Zeker is wel dat sinds de Industriële Revolutie in West-Europa lang en hevig naar het antwoord is gezocht, vooral door mensen die achtergestelde of benadeelde groepen zeiden te vertegenwoordigen.

Dat de maatschappij onrechtvaardigheid voortbracht en in stand hield, was voor de profeten van nieuwe vormen en gedachten gemakkelijk aantoonbaar. Misselijkmakend zware arbeid werd tijdens lange dagen en onder schrijnende omstandigheden verricht, ook door vrouwen en kinderen. De meeste mensen waren slecht behuisd, aten onvolwaardig en hadden geen nagel om de kont te krabben, laat staan dat ze vakantie konden vieren, of verpozing konden zoeken. Daartoe ontbrak bovendien de tijd en de scholing.

'Hoe krijgen we het beter?', was de voor de hand liggende vraag die de profeten de misdeelden voorhielden. En daarmee begon de twist. Er waren er die een totale en onvoorwaardelijke herschikking van geldelijke en sociale macht bepleitten, anderen stonden een geleidelijke lotsverbetering voor door voortgaande strijd op alle fronten. Weer anderen zagen heil in de vorming van alternatieve culturen, in verbetering van de persoonlijkheid, kortom in een schitterende voorbeeldfunctie.

In Nederland is die laatste stroming vooral bekend geworden door de ideeën en activiteiten van de socialistische voorman Koos Vorrink en nergens was zijn succes zo herkenbaar als in de jeugdorganisatie Arbeiders Jeugd Centrale. Door scholing, het organiseren van vakantiecampen en vooral door de ontwikkeling van een geheel eigen, alternatieve, niet burgerlijke cultuur hoopte de AJC 'een nieuwe mens voor de nieuwe gemeenschap' te kweken. Een mens die geheelonthouder was, in verantwoorde en degelijke kleding rondliep, vriendelijk, behulpzaam en solidair was, wist te genieten van de natuur en aan eenvoudige Nederlandse liederen met inhoud de voorkeur gaf boven meezingers en schlagers. Het moest bovenal een mens zijn die zich wist te beheersen. Zijn ideaal beheerste zijn daden tot in alle uithoeken van het bestaan.

Het is niet verbazingwekkend dat een dergelijk streven vooral was gericht op de jeugd. Jongeren waren immers nog vrijwel onbedorven en daardoor het meest beïnvloedbaar. Maar Vorrink en zijn medestanders zagen natuurlijk ook een braakliggend terrein bij de volwassenen. Het Instituut voor Arbeidersontwikkeling (IVAIO), waarvan Vorrink de eerste secretaris was, moest bij gaan dragen tot 'de systematische vergroting van de proletarische persoonlijkheid'. Het instituut organiseerde daartoe cursussen en lezingen, een arbeidersavondschool, voordrachts-, film- en muziekbijeenkomsten en het succesvolle natuurvriendenwerk. Een netwerk van vakantiehuizen, onderhouden door vrijwilligers, stond ter beschikking van de leden en hun gezinnen. Onder gelijkgestemde geesten werd vakantie gevierd, maar niet vrijblijvend of burgerlijk. 'Niet drinken, niet roken, 's avonds gezellig maar beschaafd vermaak, op tijd naar bed en 's morgens vroeg op om erop uit te trekken. Zo bracht men de weken in de huizen door.'

Het Instituut, in 1959 omgevormd tot het Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk (NIVON), heeft het zeventigjarig bestaan in 1994 aangegrepen om

zijn geschiedenis te laten optekenen door een tweetal jonge historici. Het resultaat is neergelegd in een boekje dat door zijn soberheid, afgemastheid en braafheid een keurige afspiegeling is van de mentaliteit waarin de opdrachtgevende organisatie zeventig jaar heeft geopereerd. De auteurs baseren zich voornamelijk op gesprekken met (oud-)medewerkers en schetsen in vogelvlucht een beeld van opvattingen en activiteiten van het socialistische ontwikkelings- en natuurvriendenwerk. En dat alles onder de voor tweederde passende karakteristiek 'lief, links en lastig'. De idealen waren links, de mensen voornamelijk lief. Lastig voor anderen waren ze dus zelden, hoogstens voor elkaar.

De brave IVAO- en NIVON-leden werkten vooral aan innerlijke kracht en zuiverheid, aan de vorming van een verlichte voorhoede van betrouwbare, oververantwoordelijke en onverwoestbaar aardige mensen. Vanuit hun opvattingen steunden ze weliswaar de strijd tegen kernenergie, de milieuvervuiling of de kruisraketten, maar ze waren niet het breekijzer op de barricaden.

Misschien zijn de braafheid en aardigheid wel de reden dat het NIVON er als een van de weinige culturele organisaties in is geslaagd de ontzuiling te overleven in de moderne tijd. De kern van solidariteit en vertrouwen overwon altijd de hevige interne twisten en leidde immer tot aanpassing, ook al vernietigde die veel dierbaars uit de traditie. Relatief nog het eenvoudigst was het opgeven van het meeste scholingswerk. Het reguliere onderwijs bood immers steeds meer ontplooiingskansen, ook voor arbeiders. Op andere gebieden teisterde het moderne leven de oude garde, die sterk hing op de oude idealistische soberheid en beheersing. Geregeld was er frictie met bijvoorbeeld de NIVON-huisbezoekers die het helemaal geen slordig gezicht vonden dat hun was buiten de tent hing, die ook wel eens wat meer op de boterham wilden dan het ene plakje kaas en het ene plakje worst en die op z'n tijd ook een pilsje wilden drinken of wensten uit te slapen.

Ondanks de interne troebelen is het NIVON niet stuk gelopen op de mentaliteits- en generatieconflicten. Het is een kleine, maar tamelijk professioneel opererende organisatie geworden die zich richt op voornamelijk progressieve, milieubewuste en natuurminnende mensen en die, in modern jargon, al gauw 'klaar voor de jaren negentig' zou worden genoemd.

De vakantiehuizen zijn gemoderniseerd en worden zakelijk geleid. De wandelpaden, waaronder het Pieterpad, zijn populairder dan ooit en het contact met de jeugd lijkt enigszins hersteld. Een erg zichtbare club is het echter nog steeds niet geworden. Of het NIVON en zijn voorganger veel goede mensen heeft voortgebracht is na lezing van *Lief, links en lastig* een zekerheid. Onzeker blijft echter of al het nijvere werken aan beheerst beleden idealen de mensheid een stap dichterbij de betere maatschappij heeft gebracht.

Gerard Leenders & Jos Palm, *Lief, links en lastig - Zeventig jaar Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk*

NIVON

ISBN 90 70601 49 4